

Preferably called Rugvimsicaya

No 8.

It is a commentary
on the whole
not the whole
itself

Nidāna. or Pathology. The
Chapter on Grahani or
Chronic Diarrhoea [in dysentery] only.
Three leaves, marked 1. 2. 3.
Country made paper, 3 leaves
Lines 13 on a page.
Nava nāgara of the 19th Century.

This is a fragment of an extensive
and well known work entitled the
Nidāna by Mādhavakara.

at the end a small leaf with some medical notes

There is a complete MS. of this work in
the Bodleian (Ms. Wilson 42) ^{it is incomplete}

The section on Grahani is on fols. 7 & 10.

See Aspects Catal. of the Bodl. Sansk. MS.

p. 312

23. vi. 19.

MADHAVA, son of Indukara.

100. Sanskrit MS. in Devanāgarī characters, on country-made paper: undated but written in the 19th cent. : $9\frac{1}{2} \times 5\frac{1}{2}$ in., 4 leaves.

Fragment of a commentary on the extensive and well-known medical work of Mādhava, entitled Rugviniścaya or Nidāna : Pathology. The fragment deals with the chapter on Grahaṇī (chronic diarrhoea or dysentery) only, occupying 3 leaves ; a smaller 4th leaf contains medical notes.

There is a complete MS. of the orig. work in the Bodleian (MS. Wilson 42), besides an incomplete one.

श्लोकेः आदिशद्वाचिदिलमधुग्राहणं प्रतिभोजनात् प्रतिमात्रभोजनात् ननु भूतमात्रस्य च स्वमाद्य
ग्निकुपितः कफ इति रूक्षयतः स्वप्नोऽदिवा स्वप्नोऽग्रहो रात्रि स्वप्नस्य स्वास्थ्यहेतुत्वात् दिवा स्वप्नस्य स्त्रोतः सजीलनेन जठ
राजलं संधुक्षयति अत एवातिता रिणामजीलानां च दिवा स्वापोऽहित इति उच्यते मुक्तवर्तादिवा स्वापोऽत्यंत कफ
ध्याग्निर्हन्ति अमुक्तवर्तां च दिवा स्वापोऽग्निं संधुक्षयति यदुक्तं नरान्निशान्तात्कामं दिवा स्वापयेदिति तस्य रोणि
ताण्यग्रहणी रोगेण दुःखं यथा भवति स एव मन्त्रं पच्यते दृष्ट्वा सा दयो भवन्तीति शेषः आस्योपलेपमाधुर्यमिति माधु
र्येति मुखस्य लिप्पत्वं मधुरत्वं च स्लेष्मणो वक्ष्याने च तं द्रुता पूरितमिव स्तिमितं विवर्द्धि विश्वले च गुह्यै रवयुक्तमुद्
रं दुष्टो विकृतो मधुरश्च सदनमवसाहोऽग्रगतां स्त्रीष्वरुर्धतां स्त्रीरिंसायाऽप्रभावः भिन्नं च तदामश्लेष्मा
भ्यां संसृजं च यद्गुह्यै रवयुक्तं वर्चःपरीषतस्य प्रवर्तनं गुदे ज्ञेति भिन्नं विदीर्णमित्यर्थः दौर्बल्यमसामर्थ्यं कफा
त्मकेऽग्रहणी रोगे शिष्यहितैषितया प्रकृति सप्तमवेतत्वेन सप्तमाया अपि त्रिदोषग्रहणा प्रतिदेशेन लक्षणा
माह पच्यगित्यादि पच्यग्वतादिभिर्निर्दिष्टानि हेतुर्लिंगानि तेषां समागमे एकत्र सीलने येषां प्रकारेण त्रिदो
षग्रहणी रोगं निर्दिशेदतिदिशेत्कथयेद्दिष्यगिति शेषः संपूर्णं श्लोकांशु रोधात्तेषां वक्ष्यामि भेषजमिति
लिखितं अह्नि दुष्काग्रहणा श्रितवत्तेरपि दुष्टिः अग्निर्माया दयोऽपि ग्रहणी रोगा उच्यंते यदुक्तं च रवे
यश्चाग्निः पूर्वमुद्दिष्टो रोगाती के चतुर्विधः तं चापि ग्रहणी रोगे समवर्जं प्रचक्ष्यते इति विभागेन स्पष्टोक्ता ये
विषमाद्यास्त्रयोऽन्यः तेऽपि स्युग्रहणी रोगाः समस्त स्वास्थ्यकारणा इति ग्रहणी निदानं

कथ्युर्वी संखि उरुपीडा सावपाश्चादिभि संवध्यते विसर्चिका ऊर्ध्वमधश्चास्तामलप्रवृत्तिः कार्ष्ण्यं दु
 र्वलंगता उर्वलपनसामर्प्यं रूपादिग्रहोचक्षु राद्यस्तामर्प्यमिति वा वैरस्यं विरस्यता अक्षुत्तं कु
 ध्यायाप्रभाक् परिकर्तका उदेपरिकर्तनपीडा गच्छि-कांक्षासर्वरत्नानां मधुरादीनां कर्मणा षष्ठि एतच्चा
 वातदूषितांतःकरणात्वेन व्याधिमन्नावा सदनमवसादः मनोऽलानिः आध्यातंजीर्तो जीर्ण्यति सति चान्नसति
 शेष सवातगुल्मद्वेगहीराशं कीति वातगुल्मादियुक्तत्वात्तर्क्यं का इदं शुष्कं दुःखं यथाभवति एवं चिरा
 त कदाचिद्रवकदाचिच्छुष्कं तनु-अल्पं शब्देनावत् शब्देनासहितं वर्कः पुनर्षो जीमानकसृजे मुंचेत्
 इदानीं निदानपूर्वकं पित्तग्रहणीमाह कद्वजीर्णेत्यादि अजीर्णमपक्वं विहाही विहारजनकं वंशकरीण
 दि-अम्लं यद्रव्यं क्षारो-अपामार्गकृतः क्षारोदकताधितं व्यंजनं मर्जति कामरूपादौ देशावा तथा क्षातोय
 वक्षारः तथा सक्षारं चद्रव्यं आद्यशब्दाच्चवणातीक्ष्णो ह्लानां ग्रहाणां एते कारितो हल्वणां वृद्ध
 पित्तमनलं वायव्यमिभभवति ननु पित्तमाग्नेयमग्निश्च क्खिमाप्नोति तत्कथं हंतित्याह जलं तन्ममि
 वानलमिति यथोक्तं गुणायुक्तमपि जलं मर्जितं हंतित्याह शयी वृद्धं पित्तमूत्ररूपमग्निं हंत्येवेति सपि
 ताभापुष्टः अजीर्णमपक्वं नीलपीताभं सार्यते उत्पन्नति वर्च इत्यनुवर्तनीयं पूतियथाभवति एवमल्लो
 क्षाः हृत्कंठयोर्योराहृत्तूतषाणि आभिरीर्दतः इदानीं सति दानं श्लेष्मग्रहणीमाह गुर्वित्यादि चतुर्भि ।

वंहिता -प्रपञ्चधारयत्याग्निपञ्चसज्जतिपञ्चतरुति सुश्रुतेनाप्युक्तं षष्ठिपितृधरा नाम या कला परिकीर्तिता पञ्चमा
शयमध्यस्था ग्रहणी सामकीर्ति तेति कला धातुं तरुमर्कां पञ्चमाशयमध्यस्था पच्यमानाशयस्तेत्यर्थः कला
शयविशेषेण ग्रहणी कथयितुं प्रथमं कलाशयानां स्थानान्याह मीसास्यैन्द्रदसीति स्त्रो यकृत्सीहोष्वतुर्थ
का पंचमीचतुर्थं त्रयोविंशती चाग्निधरा मता ऐतोयरासप्रमीस्यादितिसप्रकलास्तृताः श्लेषाशय
स्याद्दक्षितस्मादामाशयस्त्वथ ऊर्ध्वं मग्न्याशयोनाभेर्वाग्नेभागे व्यवस्थितः तस्योपरितिलं ज्ञेयं तद्वधः
पञ्चमाशयः मलाशयस्त्वधस्तस्य वस्तिमूत्राशयस्मृतः जीवरक्ताशयमुतो ज्ञेयासमाशयास्तृतीया -आश
यस्थानं तस्य ग्रहणी ते गत्यतस्त्रापिपासा -आलस्यं कार्ये -अनुत्साहः विदाहोन्नत्य -अग्निर्माद्यपि
हारविदग्धत्वं -अतएव चिरात्पाक -आलस्यैव कायस्य गौरवं सामत्वात् वातग्रहणानिदानपूर्वकं ज्ञेयं
माह कटुतिक्तेत्यादि -अतिशक्क कटुतिक्कषायेः सहसंबध्यते संदुषभोजनं संयोगादिविहृद् संदुषभोजनेरि
त्यत्र शीतादिभोजनेरिति पाठोत्तरं प्रमितमल्पभोजनं प्रमतेति पाठोत्तरं पितृहन्त्रभोजनं -अनशनमुपवासः -अ
त्यध्या -अतिमार्गगमनं वेगति ग्रहो मूत्रपरीक्षाणां ह्येतेः कारणी -कुपितो वायुग्रहणीस्यं वह्निं संध्याद्यसंदू
ध्यगदान्करोति कान्गदान्करोतीत्याह तस्योन्नपथ्यते दुःखमिति सुकृपाकं -अम्लपाकं एतच्चाग्निमोघ
जनितान्नविदाहोऽवति खरोगता कर्कशांगता वातेन त्वागतस्ते हशोषात् तिमिरं मंददृष्टिता वंक्षताः स

अथ अहो रवसरसासाधन्यासस्तत्तनुवंधित्वात्वातोसातानंतरं ग्रहस्थितेभ्याः संप्राप्तिमाह अतोसा
 रद्वयार्थे अपिशब्दादज्ञानातोसास्त्यापि स्वहेतोर्ग्रहस्थितेभ्याः संप्राप्तिरिति बोधयति अन्वेनमिश्राद्याने
 द्धेप्यतीसारेभवतीत्याचक्षते मंगलेरित्यनेन दीप्तावेरहितसंज्ञाविकारजातेति बोधयति उ
 त्तेहि दीप्ताग्नेर्विहृद्वितथं भवेदिति मयस्ति पुनरत्यर्थं वा इवितः पूर्वमतीसारेपि दूषितत्वाद्
 मिभूषयेत्समेनाप्यत्र एतेन निवृत्तानां सांख्यिकीणां प्यहिताहारपरिहारकरणीयं बह्विव
 जलाम्भारित्युक्तं भवति अतएवाहसुसुतः तस्मात्कार्यपरीहास्त्वतीसारे विरक्तवत् यावन्प्रसूतिस्थः स्यादेष
 तः प्राणतस्तथेति तस्याः संप्राप्तिपूर्वकं सामान्यलक्षणा माह एकैकशब्दादि मूर्धितैरिति द्रष्टुं मूर्धनो
 दसमूह्याय योरिति ध्यात्वर्थात् उद्धितैरिति पाठेन स एवार्थः साग्रहणी दोषैर्दृष्टा सति मुक्तमाहारमाम
 मपकमेव पक्वं विमुं यतिंति दाराद् अर्थे एवकारसमुच्चीयमानावधारणे यथानंदचनाय यथामेव चादौ
 सुतोश्रुतौ दौतनयोवभूवुरिति अथवा एवकारो विकल्पार्थो निपातानामनेकार्थत्वात् सत्तुं सत्सुलं
 पूतिदुर्गंधिवातेन मुहुर्वदं पितेन मुहुर्वदं कफेन च मुहुर्वदं ग्रहणीरोग इति ग्रहाण रोगः ग्रहणीरोगः ग्रहणी
 आग्न्याधिष्ठानं यदाह वरकः अग्न्याधिष्ठानमन्नस्य ग्रहाद्ग्रहणीमता नामेव परिताद्यनिवलोपधंभ

Handwritten text in a cursive script, likely a historical document or letter. The text is written in dark ink on aged, slightly discolored paper. The script is dense and fills most of the page, with some lines appearing more prominent than others. The overall appearance is that of a historical manuscript or a formal letter from a past era.

॥ मयूरपक्षनिंबस्य पत्राणि बृहती फलं ॥

अथ मासा

मशिवं हि गुमासी च बीजं कार्पास संभवं ॥

छागरो माहिर्नर्मकं विष्टा वै गलिकी त

॥ गजदंतश्च तच्चूर्णं किंचिद्द्रुतविमि

श्रितं ॥ गोघहे धूप नंदनं सर्वांवाले प्र

हं जयेत् ॥ पिशाचान्नाशसाजित्वा

सर्वग्रह भवेत् ॥ इति माहेश्वरो धूपः ॥

॥ गंडमालौषध ॥

॥ यवसक्तु तिलायष्टी विष्टा पारावतस्य च ॥

जलेन सह लेपो यंदुष्ट गंडं भिनत्यले ॥

अनुभववत्

॥ धातुबहता हो ता तो बंध हो ने की उपाय ॥

॥ पुरातन गुडे स्तुत्यं टंकणं सूक्ष्मपेषितं ॥

॥ दूर्ति पूरयेद्भीष्मं व्रणनाडी व्रणा परं ॥

॥ शीतज्वर की अनुभव ॥

चारमासा का सनी को पीस्कें मासा भर संधा

नोन मिलाय के चार पैं से भर पानी मोछा

नूके पी ७ दिन तक शीतज्वर जाय निः संदेह

॥ भोज्यो तर्क फलं सुस्ता कपिकच्छूकं बीजकं ॥

ताल सिद्धार्थ तेषां चूर्ण धूप प्रभावनेः ॥

क्षणा न्मकुटाः कीटाः मूषका विष कीट

॥ पलायते गृहं मुक्ताः यथा पुद्गलि

काः ॥ मशकादिनिवारणोपायः ॥

॥ श्री ॥
॥ संग्रहोपधानी ॥

राचकं रोमकं विडं कालमीठ